

[Finansministeren.]

Jeg vil også gerne sige, at jeg godt forstår det synspunkt, at det slet ikke er sikkert, at en afgiftsnedsættelse på champagne vil give os noget provenutab. Men det vil formentlig alligevel føre til, at man siger, at det er en lettelse i den almindelige beskatning af forbruget af særlige luksusvarer, og man vil mene, at det på et tidspunkt, hvor vi har høj beskatning på andre varer, vil være forkert at lempe beskatning på sådanne luksusvarer. Jeg forstår fru Dagmar Andreasens betragtninger, jeg har megen sympati for dem, men jeg mener alligevel, vi må tænke politisk-psykologisk i denne sag på et tidspunkt, hvor beskatningen i almindelighed er så høj på en række varer, som tilfældet er.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af international konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder og af international konvention om borgerlige og politiske rettigheder med tilhørende valgfri protokol.

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. X) findes i tillæg A. sp. 1719, fremsættelsen i tidenden sp. 1689).

Forslaget sættes til forhandling.

Otto Mørch: Med dette forslag til folketingsbeslutning står vi i vor parlamentariske forsamling over for ratifikation af to vigtige FN-konventioner. Det drejer sig om den på De Forenede Nationers generalforsamling den 16. december 1966 vedtagne internationale konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder og den samme dato vedtagne konvention om borgerlige og politiske rettigheder med tilhørende valgfri

protokol, og i forbindelse med den sidstnævnte konventions artikel 41 skal vi tage stilling til, om Danmark anerkender komiteens kompetence til at behandle klager, som andre stater måtte fremsætte mod Danmark.

Socialdemokraterne kan anbefale vedtagelsen af forslaget til folketingsbeslutning og ønsker dermed at tilkendegive vor vilje til, at Danmark gennem ratificeringen påtager sig en folkeretlig forpligtelse til at indrette sine nationale retsregler og administrative praksis således, at vi opfylder de i konventionerne stillede krav. Vi finder ligesom regeringen, at der med ratificeringen af disse to konventioner samt ratificeringen af konventionen om afskaffelse af alle former for racediskriminering er taget et væsentligt skridt henimod at skabe en effektiv international beskyttelse af menneskerettighederne, med andre ord: at sikre mennesket i centrum.

Vi finder, at det nu må være en naturlig opgave for de nordiske lande at bidrage til, at der finder en videre udbygning sted af den internationale beskyttelse af menneskerettighederne, og vi mener, at det i første omgang kan ske ved, at de nordiske lande ratificerer disse konventioner. Så kan vi jo håbe, at andre lande tager det gode eksempel op, følger efter og tiltræder og dermed sikrer, at konventionerne kan træde i kraft.

Vi er enige med regeringen i, at ratifikationen må ske med så få forbehold som muligt, og vi har derfor også allerede accepteret de forslag til ændringer af borgerlig straffelov og ændringer af retsplejeloven, som er fremsat af justitsministeren.

Vi kan også tiltræde de forbehold, der delvis med nordisk tilslutning er taget i begge konventioner og i den valgfri protokol. Vi går ud fra, at dette forslag henvises til det allerede nedsatte udvalg, der behandler ændringerne af retsplejeloven.

Lembourn: De to konventioner, som udenrigsministeren her anmoder folketingsrådet om at ratificere, indeholder jo et katalog over borgerlige frihedsrettigheder, som vi er velkendte med i dansk forfatningsret; de står alle i vores grundlov, og hele vores lovgivning er indrettet efter at følge disse humanistiske målsætninger. Der kan derfor ikke komme nogen større juridisk virkning for

[Lembourn.]

Danmark ud af en ratifikation, for vi har faktisk allerede den lovgivning, som her kræves.

Der er dog et enkelt spørgsmål, som jeg gerne vil stille til udenrigsministeren. Den daværende danske regering tog på den 17. generalforsamling, det må have været i 1962, et forbehold over for en undtagelsesbestemmelse for udviklingslandene, idet disse selv kan bestemme, i hvilken udstrækning de vil garantere de vedtagne økonomiske rettigheder i forhold til udlændinge. Det tager man ikke forbehold for nu ud fra det synspunkt, at det ikke drejer sig om egentlige ejendomsrettigheder, og det har jeg megen sympati for. Men jeg synes egentlig, det kunne være interessant at høre udenrigsministerens begrundelse for, hvorledes det kan være, at denne regering åbenbart optræder mere liberalt end den forrige.

Forbeholdet for ligeløn til mænd og kvinder er jeg enig i på mit partis vegne, ikke fordi vi ikke har den største sympati for kampen for at skaffe ligeløn til mænd og kvinder, men alene fordi vi har den traditionelle praksis her i landet, at det er arbejdsmarkedets parter, der afgør den sag.

Det er jo sådan, at en lang række lande har undertegnet disse to konventioner, deriblandt de fleste af de større lande. Det ser derimod mindre imponerende ud, når man ser på, hvem der har ratificeret. Det drejer sig om Costa Rica, Ecuador, Tunesien, Cypern, Syrien, Colombia, Uruguay og Libyen. Det er udmærkede lande, men man har jo lov at sige uden at fornærme dem, at det ikke ligefrem er de mest betydningsfulde lande i internationale forhold, så det ville unægtelig være en lykkelig ting, hvis stormagterne ville ratificere. Man kan så håbe på, som den forrige ordfører sagde, at en nordisk ratifikation kan bevæge dem til det. Når man tænker på, at det, som udenrigsministeren i bemærkningerne til forslaget har skrevet:

„... drejer sig om [at sikre] traditionelle borgerlige og politiske rettigheder såsom retten til livet, retten til personlig frihed, herunder beskyttelse mod vilkårlig fængsling, retten til frit at vælge opholdssted, garantier for en retfærdig rettergang, retten til privatliv, til religions-, ytrings-, forsamlings- og foreningsfrihed

samt retten til at udøve offentlige hverv og deltage i det offentlige liv ...“
når man tænker på, at det drejer sig om så smukke og rigtige krav til det politiske system, ville det unægtelig gøre verden mere sympatisk at leve i, hvis Sovjetunionen, Østeuropa, Spanien, Portugal, og hvad der ellers er af diktaturstater, ville følge det danske, norske og svenske eksempel.

Per Møller: I tiden op til den anden verdenskrig blev det betragtet som en national opgave at formulere menneskerettigheder og sikre respekt for dem. Det betegner et vældigt fremskridt, at man nu er nået frem til en udbredt anerkendelse af, at spørgsmålet om menneskerettigheder ikke blot er et nationalt, men også et internationalt anliggende. På den anden side er der et iøjnefaldende spring fra denne erkendelse og til gennemførelse af et system, som verden over vil kunne sikre en nogenlunde effektiv respekt for menneskerettigheder. Dette store spring er bl. a. markeret i FN-pagtens regel om, at organisationen ikke har nogen kompetence til at gribe ind i de enkelte staters jurisdiktion. Alligevel ser det ud, som om man gennem disse konventioner er nået et stykke ad vejen i retning af at slå hul i dette princip i FN-pagten om forbud mod indgriben i det, der hører under staternes egen jurisdiktion.

Udenrigsministeren betegner i sin forelæggelse disse konventioner som en milepæl, og jeg kan give tilslutning til billedet, men vil dog så gerne tilføje, at vejen frem til målet er meget, meget lang; den omfatter mange, mange mil og tilsvarende antal milepæle.

Men den omstændighed, at der mangler meget, skal ikke få os til ikke at gøre det yderste af, hvad vi mener vi kan gøre, og ratifikationen af disse konventioner betegner på nuværende tidspunkt noget i retning af højden af, hvad Danmark sammen med de andre nordiske lande er i stand til at gøre i retning af at give verdensopinionen et instrument i hænde til at sikre en bedre respekt for menneskerettighederne, end vi kender til rundt om.

Det, der hændte i Sovjetunionen for kort tid siden, var vel et eksempel på, at selv lande, der viser meget begrænset respekt for menneskerettighederne, sådan som vi op-

[Per Møller.]

fatter dem, ikke er upåvirkelige af et pres, der kan mobiliseres af en opinion, som i dette tilfælde ytrede sig både inden for landets grænser og ude i verden.

Det afgørende i disse konventioner er bestemmelsen om, at der er mulighed for klageadgang mellem staterne indbyrdes såvel som individuel klageadgang. Dette forudsætter imidlertid, at den menneskerettighedskomiteé, som skal nedsættes, bliver anerkendt af såvel klager som indklaget. Hvis ikke denne forudsætning bliver tilvejebragt, kan apparatet ikke fungere på den måde, man har forestillet sig, og jeg vil derfor gerne spørge udenrigsministeren, om han er i stand til at tegne et billede af udsigterne til, at et rimeligt antal stater er parat til at anerkende denne særlige menneskerettighedskomiteés kompetence. Det er det, der skal ske i tillægsprotokollen. Hvis ikke den forudsætning opfyldes, er det en understregning af, hvor langt vi endnu har igen, før vi kommer frem til det mål, vi alle har for øje.

Else-Merete Ross: Verdenserklæringen om menneskerettighederne fra 1948 var en programmerklæring, der ikke i juridisk forstand pålagde staterne pligt til at overholde de i erklæringen nævnte rettigheder. Det har taget 18 år at udarbejde de to konventioner, vi skal behandle i dag, og som medfører retlige forpligtelser for de deltagende stater.

De to konventioner er af principielt forskellig juridisk natur. Konventionen om de økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder forventer ingen at medlemsstaterne skal gennemføre fra den dag, de ratificerer den, men blot at staterne gradvis prøver at gennemføre den. I sit indlæg i 3. komité i FN sagde Ruth Northen sidste år, at der i hvert land er eksempler på, hvordan menneskerettigheder kommer i klemme i samfundets maskineri, og at et selvransagende blik sikkert ville gavne os alle. Ved gennemlæsningen af den økonomiske og sociale konvention passerer bl. a. vor sociale og undervisningsmæssige lovgivning revy for én. Selv om vi er lykkelige nok til ved de fleste af artiklerne at kunne sige, at her er vi godt på vej til at opfylde konventionens krav, rejser mange

af artiklerne det spørgsmål i én, om vi nu alligevel er nået helt frem til det, som artiklen virkelig dækker.

Konventionen har også for mig virket som et udmærket supplement til lovforslaget om faglig bistand til udviklingslandene. Her tænker jeg f. eks. på artikel 13 om uddannelse. Jeg mindes fra 3. komité i FN i 1959, da vi arbejdede med erklæringen om barnets rettigheder, hvor umulig mange u-lande fandt tanken om almindelig og oven i købet gratis grundskoleundervisning for alle. På det tidspunkt var man glad, hvis man kunne nå op på at give 30 pct. af børnene nogle års undervisning.

I artikel 23 tales om, at de deltagende lande kan hjælpe hinanden bl. a. gennem ydelse af teknisk bistand. Her har Danmark muligheder for at sætte ind, ganske særligt på den tekniske mellemuddannelse, hvis u-landene anmoder os derom.

Selv om der i bemærkningerne står, at det ikke giver anledning til betænkeligheder fra dansk side, synes jeg nok, man må beklage, at det lykkedes u-landene på grund af deres stemmeflertal at få indført artikel 1, hvori det hedder, at alle folk har selvbestemmelsesret. Der er ikke givet nogen definition på, hvad et folk er. Et sådan vagt defineret folk kan frit bestemme sin politiske stilling og frit varetage sin egen økonomiske, sociale og kulturelle udvikling. Jeg tror, denne formulering vil kunne skabe vanskeligheder i fremtiden.

Danmark tager forbehold angående ligeløn og søgnehelligdagsbetaling, da disse spørgsmål reguleres af arbejdsmarkedets parter. Jeg skal ikke nægte, at jeg har stor sympati for begge dele. Jeg er selv så heldig at høre hjemme i den del af arbejdsmarkedet, hvor de to spørgsmål ikke er et problem, og kunne derfor ønske, at også andre slap af med problemet. Jeg håber, at resultatet af overenskomstforhandlingerne i år eller i hvert fald inden for de nærmeste år bliver ligeløn for kvinderne, så det forbehold i konventionen kan falde væk. Vi har lov til at slette vore forbehold, når vi vil, så det er vel kun et spørgsmål om tid, hvornår de sidste forbehold vil falde.

Ligesom i den europæiske socialpagt er beskyttelsen af de økonomiske og sociale rettigheder baseret på en vis rapporteringspligt fra de deltagende stater, i dette

[Else-Mørete Ross.]
tilfælde til FN's økonomiske og sociale råd, og det er vel næppe muligt at komme videre.

Angående de borgerlige og politiske rettigheder foreskriver konventionen også et rapporteringssystem om fremskridt eller eventuelle vanskeligheder ved at gennemføre foranstaltningerne, men her rapporteres til en særlig menneskerettighedskomité på 18 medlemmer. Komiteen kan behandle klager fra én konventionsstat mod en anden, forudsat at begge stater har anerkendt komiteens kompetence ved at have afgivet en særskilt erklæring herom. Komiteen skal søge at mægle mellem parterne, men kan ikke træffe bindende afgørelser. Der er den væsentlige svaghed ved denne konvention, at en sag ikke kan føres videre til bindende afgørelse af en domstol, som tilfældet er efter den europæiske menneskerettighedskonvention.

Det er meget beklageligt, at det enkelte individ, som beskyttelsen i første række skulle omfatte, ikke har adgang til at klage til et internationalt klageorgan. Gennem den valgfri protokol, som staterne kan tiltræde, åbnes der adgang for enkeltpersoner til skriftligt at klage til menneskerettighedskomiteen, men heller ikke her kan komiteen træffe nogen bindende afgørelse. Desuden har kun enkeltpersoner adgang til klage, hvis den stat, de tilhører, har ratificeret den valgfri protokol. Et fremskridt ville det være, hvis enhver klage f. eks. gennem FN's informationskontorer rundt om i verden uden hindring kunne nå frem til FN og menneskerettighedskommissionen, så disse klager i hvert fald kunne komme frem for verdensopinionens domstol og måske derigennem bane vejen for, at flere stater foretrak at tilslutte sig den valgfri protokol. Som et fjernt mål står det at nå frem til en international domstol for menneskerettigheder i lighed med den europæiske menneskerettighedsdomstol.

Med beklagelse må vi konstatere, at det ikke er lykkedes at nå frem til enighed om en artikel, hvorefter dødsstraf er forbudt. Man må håbe, at den protest mod dødsdomme, der fremkommer i mange lande for tiden, må blive stærk nok til, at der senere kan blive enighed om at ændre konventionen på dette område.

I denne konvention ønsker Danmark at tage nogle forbehold. I bemærkningerne står der, at vi ikke kan gå ind for, at unge lovovertrædere skal holdes adskilt fra voksne. Jeg håber, at vi i udvalget kan få en orientering om de eksperimenter, der foregår inden for dansk fængselsvæsen om behandlingsarbejde af lovovertrædere for forskellige alderskategorier, og som åbenbart er grunden til, at vi vil tage forbehold over for denne artikel i konventionen.

De øvrige forbehold kan vi forhåbentlig få nærmere belyst i udvalget. Er vi ikke nødt til enten at tage forbehold eller indføre en lovændring på grund af artikel 24, stk. 2? Vi registrerer børn umiddelbart efter fødslen, men man har lov til at vente indtil 1 år med at give barnet et navn. Efter artiklen skal navngivningen også ske umiddelbart efter fødslen, og jeg vil gerne bede udenrigsministeren om at svare på dette spørgsmål.

Naturligvis er det et fremskridt, at menneskerettighederne nu har fået en mere præcis udformning, men desværre må man konstatere, at der står meget tilbage at udrette især med hensyn til kontrollen gennem en klageinstans for det enkelte individ. Så længe man ser mennesker forfulgt på grund af deres religiøse tilhørsforhold og fængslet, fordi de tillader sig at give udtryk for deres meninger og overbevisninger; nægtes udrejsetilladelser fra det land, de opholder sig i, og nægtes andre fundamentale frihedsrettigheder, kan man ikke være andet end skeptisk over for mange af de lande, som har undertegnet konventionen, men ikke efterlever den efter det indhold, som vi i hvert fald lægger i de enkelte artikler.

Trods al pessimisme og skepsis må konventionerne ses som et skridt fremad, og det radikale venstre håber, at det må lykkes Danmark at efterleve dem fuldt ud. Vi kan anbefale at ratificere de to konventioner og den valgfri protokol.

Poul Dam: Der er ting i denne verden, der går meget hurtigt, og der er ting, der går meget langsomt. Det har altså taget 18 år at lave disse konventioner. Det tog 1½ år fra vedtagelsen, førend Danmark underskrev den, og der vil nu i hvert fald gå 3 år fra Danmarks underskrivelse, før

[Poul Dam.]

ratifikationen kan ske. Men det drejer sig jo også kun om menneskerettigheder, så der er god tid, mener nogle.

De lande, der foreløbig har ratificeret, udmærker sig ved at være, skal vi sige mindre betydende i international sammenhæng, og nogle af dem er af en sådan art, at man er lidt forbløffet over, at de har kunnet underskrive uden ganske betragtelige forbehold. Jeg synes nok, at Cyperns ratifikation af konventionen er en ganske interessant ting. Jeg ved ikke, om det tyrkiske mindretal på Cypern har hørt, at man har ratificeret. Det må man i hvert fald håbe, så kan de måske også prøve at forlange den gennemført.

Jeg forstår, at ideen med, at vi skal ratificere disse konventioner, som i alt væsentligt svarer til dansk retstilstand og til danske ideer, er, at vi skal øve en vis moralsk påtrykning på den øvrige verden. Hvis de nordiske lande også ratificerer, vil der være givet et eksempel til efterfølgelse. Så må man håbe, at en række andre lande lægger mærke til det, således at man på et eller andet tidspunkt inden for de nærmeste 10-20 år får de 35 ratifikationer, der skal til, for at konventionerne overhovedet kan træde i kraft.

Sådanne konventioner er jo meget smukke, og man kan blive helt rørt over at læse dem. Nu ved man meget vel, at det drejer sig i høj grad om formelle ting, og at disse formelle formuleringer lader sig strække temmelig langt i realiteternes verden. Jeg tror nok, at for en række af de ting, som man her taler om at vi skal tilslutte os uden særlige forbehold, er den formelle tilstand her i landet fortrinlig, men der er nok ganske væsentlige reelle mangler. Der tales smukt om ligeløn, ikke alene om ligeløn for mænd og kvinder, men ligeløn i det hele taget, og man kan vel lige spørge, om det er ligeløn, vi har på Grønland, om man ikke kunne komme væsentligt længere i den retning, uden at man alligevel kom i nærheden af konventionens hensigt.

Der tales smukke ting om beskyttelse mod urimelig frihedsberøvelse og om erstatning i den sammenhæng. Jeg tror, vi alle ved, at der til stadighed foregår frihedsberøvelser, som føles urimelige, ikke alene af den, det går ud over, men også af folk, der hører om dem, uden at der ydes erstatning, og uden at det er muligt for vedkommende at få en virkelig oprejsning. Vi har i dette samfund gående en del mennesker, som føler sig uretfærdigt behandlet, og som ikke er i stand til at få deres ret af en eller anden formel grund. Den reelle gennemførelse af konventionens smukke tanker kan godt give os noget at bestille et stykke tid fremover.

Selve forslaget, man vedtager, er en folketingsbeslutning på nogle få linjer, der står nederst på forsiden. Jeg synes i og for sig, at det er forkert at formulere den på denne måde, eller rettere sagt, jeg mener, at de forbehold, man ønsker at tage, bør med ind i selve beslutningen. Naturligvis ved jeg godt, at efter almindelig folketingspraksis er det tilstrækkeligt, at forbeholdene er omtalt i bemærkningerne, men jeg tror, det ville være rimeligt at få dem med, også fordi disse forbehold bør være genstand for en ganske grundig drøftelse i et udvalg — ikke alene de forbehold, som ministerierne har tænkt sig at måtte tage, men også andre tænkelige forbehold. Fru Else-Merete Ross nævnte ét, jeg tror, det beroede på en misforståelse af den pågældende paragraf, men der er i hvert fald andre. Jeg ville da meget gerne tage et forbehold over for artikel 13, stk. 2 (e), i den konvention, der handler om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, hvori man lover, at lærernes materielle forhold skal forbedres fortsat og til stadighed. Jeg ved da godt, hvorfor man har denne paragraf. Det er, fordi lærerhvervet i en række udviklingslande er meget dårligt betalt, og det er en hindring for hele udviklingen, men jeg er ikke sikker på, at det i alle grupper her i landet ville blive følt naturligt, at vi ved en konvention forpligtede os til at forøge lærernes indtægter sådan

[Poul Dam.]

fuldkommen uden begrænsning, og det er faktisk det, vi gør, sådan som formuleringen her er. Lærerstabens materielle forhold skal vedvarende forbedres, som der står i artikel 13.

Jeg tror altså, at vi skal skrive beslutningen om, således at forbeholdene kommer med, og at vi skal drøfte disse detaljer ganske grundigt i udvalget.

Det, man meddeler samtykke til, er, at de autentiske tekster ratificeres. Det er et af de problemer, vi til stadighed har, at vi arbejder med en konvention eller en traktat, hvor de autentiske tekster er udenlandske, mens det, de fleste af os først og fremmest beskæftiger os med, er den danske tekst. Nu vil jeg ikke på dette sted fortælle, hvor mange steder jeg tror, at oversættelsen er unøjagtig, det ville langt overskride min taletid, og det hører også hjemme i udvalget, men jeg mener faktisk, at der er så meget løshed i oversættelsen, at der bl. a. af den grund kan komme en række misforståelser ind. Det er i hvert fald den engelske, den franske, den spanske, den kinesiske og den russiske tekst, vi vedtager. Jeg vil ikke forlange, at vi også skal optrykke den spanske, den kinesiske og den russiske, det må vel være tilstrækkeligt med den engelske og den franske, som for øvrigt heller ikke er fuldstændig identiske. Men det er altså de udenlandske, og det er dem, vi er nødt til at arbejde med.

Med hensyn til forbeholdene skal jeg hæfte mig ved et par. Jeg tror ikke, det er rigtigt, at man under henvisning til arbejdsmarkedets overenskomsttradition skal tage forbehold over for ligelønsartiklen i konventionen om de økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder. Jeg tror, at vi her må kunne nå frem til en intention om at ville nå frem til ligeløn for mænd og kvinder; i hvert fald er det, sådan som paragraffen er formuleret, ubehageligt at skulle tage forbehold over for den. Den er jo formuleret meget enkelt og meget klart, sådan at det absolut ville blive misforstået, hvis man tager forbehold over for den.

I konventionen om borgerlige og politiske rettigheder har man i sinde at tage forbehold over for artikel 10, stk. 3, der handler om, at de unge lovovertrædere skal holdes adskilt fra voksne og gives en behandling

svarende til deres alder og retlige stilling. Her er et af de punkter, hvor jeg tror at oversættelsen simpelt hen fører os på vildspor. Det udtryk, der anvendes i den engelske tekst, er „juvenile offenders“, og i engelsk retspraksis er „juvenile offenders“ personer under 17 år. Selv om man har eksperimenter med at have lovovertrædere af forskellige grupper sammen i danske anstalter, så er det dog ikke denne gruppe under 17 år, man her tænker på. Jeg tror simpelt hen, det er en oversættelsesfejl, fordi man ikke er opmærksom på, at det engelske udtryk er meget snævrere end det danske ord „unge“, som betyder hvad som helst. I glade stunder er vi jo alle unge og skal alligevel ikke med i denne paragraf.

Endelig er der artikel 20 i konventionen om borgerlige og politiske rettigheder. Det er den, der har givet anledning til de lovforslag, som justitsministeren tidligere har fremsat om forbud mod propaganda for krig og om forbud mod racediskrimination. Jeg har ved en tidligere lejlighed haft mulighed for at sige, hvad jeg mener om det. Vi er her i en af de situationer, hvor to artikler i konventionen i virkeligheden strider mod hinanden. Den foregående artikel, artikel 19, handler om ytringsfrihed og om, at man har ret til at give udtryk for meninger af enhver art, og den forekommer altså mig mere væsentlig end den følgende paragraf. Jeg håber, at vi i det udvalgsarbejde, som stadig foregår om de nævnte lovforslag, kan nå frem til et synspunkt, der svarer hertil.

Med disse bemærkninger skal jeg give tilsagn om at deltage i udvalgsarbejdet.

Kjær Rasmussen: Nu er der sagt en del af det, jeg ville have sagt, så jeg har tilladt mig at strege lidt i mit manuskript.

Der er tale om to konventioner her. Den ene er en konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, og den anden er en konvention om borgerlige og politiske rettigheder. Til den sidste konvention hører en valgfri protokol om individuel klageret.

De bemærkninger, der ledsager forslaget, er ret kortfattede, men man kan også følge sagens gang i FN gennem de beretninger om arbejdet i FN, som regeringen afgiver til folketinget en gang om året, og som optages i tillæg B. til Folketings Tidende.

Lejligheden var måske her til at sige et par

[Kjær Rasmussen.]

ord om, hvad vi mener om den borgerlige frihedstradition, men det har vi jo gjort af og til, så jeg skal ikke komme meget ind på det her. Der er borgerlige, som vil starte med Magna Charta i England i 1215 og gå over De Forenede Staters uafhængighedserklæring fra 1776 og den franske menneskerettighedserklæring fra 1789 og disse menneskerettigheders eller frihedsrettigheders indførelse i de forskellige landes grundlove til FN-pagten, hvor menneskerettighederne først blev nøjere udformet i verdenserklæringen om menneskerettighederne vedtaget af plenarforsamlingen den 10. december 1948.

Modsat den borgerlige frihedstradition må vi fremhæve den socialistiske, f. eks. begyndende med det kommunistiske manifest fra 1848. Man kan i FN-debatterne se modsætningen mellem de borgerlige, vestlige nationer, der først og fremmest ønskede at give regler om de traditionelle borgerlige frihedsrettigheder, og Sovjet, Østeuropa, de asiatiske, afrikanske og latinamerikanske lande, der var mere optaget af de sociale og økonomiske rettigheder. Det var også de ikke-vestlige lande, der insisterede på, at folkenes selvbestemmelsesret blev medtaget. Danmark gik som et af de vestlige lande imod — af systematiske grunde, som man udtrykte sig, idet der ikke var tale om en ret til beskyttelse af enkeltindividet, men derimod en kollektiv ret, altså en ret til forsvar. Her kunne man komme en hel del ind på Vietnamkrigen osv.

Ved gennemgangen af de økonomiske og sociale rettigheder ses det af bemærkningerne, at regeringen praktisk talt overalt mener, at Danmark opfylder disse mindstemål, f. eks. artikel 7 omhandlende retfærdige og gunstige arbejdsvilkår, artikel 11, der taler om tilstrækkelig levestandard, artikel 12 om ethvert menneskes ret til at nyde den højest opnåelige fysiske og psykiske sundhed. De, der mener, at vi på alle måder er et socialt velfærdsparadis, burde f. eks. læse Bent Hansens bog, der hedder „Velfærd uden velfærd“.

Danmark har tænkt sig at tage forbehold, for så vidt angår konventionen om sociale og økonomiske forhold artikel 7 (a) (i) og 7 (d), henholdsvis om ligeløn for mænd og kvinder og om vederlag for søgnehellidage.

Vi må i hvert fald tage afstand fra forbeholdet vedrørende ligeløn. Dette forbehold er begrundet med, at det er et arbejdsmarkedsforhold. Da folketinget i folketingsåret 1964-65 gav samtykke til ratifikationen af den europæiske socialpakt, tog regeringen også forbehold, for så vidt angår ligelønsspørgsmålet. Det blev dengang sagt, at det var spørgsmål, som arbejdsmarkedets parter selv måtte ordne, og senest er det blevet sagt, da vi havde SFs forslag om indførelse af ligeløn til behandling her i tinget. Men sagen er bare den, at arbejdsmarkedets parter efter mange års forløb ikke ordner disse ting.

Vi må altså understrege, at der stadig væk på dansk grund er et godt stykke vej igen, før intentionerne bag alle disse artikler og specielt dem, jeg har nævnt her, er opfyldt. Der tales om fri ret til frit valg af arbejde, og det lyder meget smukt, når man sådan hører det, og ser smukt ud, når man læser det, men vi har f. eks. en lov om arbejdsformidling her i landet, den såkaldte deportationslov; kan den forenes med artikel 6 i konventionen om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder? I artikel 8 (d) står noget om strejkeret. Den kan udøves i overensstemmelse med landets love. Man må sige, det er en meget tam bestemmelse.

Endelig er der i artikel 11 en omtale af retten til at få en bolig. Er det også noget, der kan forenes med den danske virkelighed?

Som sagt: mange af intentionerne bag disse konventionsbestemmelser kan vi fuldt ud tilslutte os, men vi må understrege, at konventioner er nu engang ord, og det betydningsfulde er, hvilke realiteter vi er parat til at sætte bag ordene.

Udenrigsministeren (Poul Hartling): Det er glædeligt at kunne takke for de villige bemærkninger, som er kommet fra ordførerne, og for tilslutning til forslaget. En del af bemærkningerne vil jeg ikke svare på her, de må henvises til udvalgsarbejdet, også fordi de pågældende ressortministerier dér vil kunne få adgang til at belyse spørgsmålene med den sagkundskab, som de måtte have.

Det ærede medlem hr. Lembourn stillede det spørgsmål, om den nuværende regering er mere liberal end den foregående regering,

[Udenrigsministeren.]

idet den nuværende regering var gået ind for artikel 2, stk. 3, i konventionen om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, mens man under den forrige regering havde stemt imod det i FN. Dertil vil jeg sige, at den nuværende regering er mere liberal end den foregående, og det skulle gerne vinde og vare. Men det nærværende eksempel er måske ikke det stærkeste bevis på det, for det forholder sig sådan, at denne modificerende bestemmelse med hensyn til u-landene var de nordiske lande ikke tilhængere af. De foretrak at udelade den, og derfor stemte de imod den i sin tid for snart ti år siden. Men da den alligevel blev vedtaget og indgik i konventionen, har man været af den opfattelse, at det ikke var nødvendigt at tage forbehold, da det ikke for os indebar nogen risiko at tiltræde den. Uanset at man altså sådan set ville have foretrukket, at den ikke var der, er man enig i de nordiske lande, ligesom man var enig i sin tid om afstemningen i 1962, om at kunne tage den uden forbehold.

Flere af de ærede ordførere, både hr. Per Møller, hr. Lembourn og andre, spurgte, om der var udsigt til, at et rimeligt antal stater var villige til at anerkende komiteens kompetence, altså tiltræde både konventioner og protokol. Hr. Per Møller citerede mig for at have sagt, at dette var en milepæl, men tilføjede, at der var en lang vej. Jeg er enig, der er en lang vej. Men man må naturligvis gå de første mil, før man kan gøre sig håb om at komme til ende med vejen. Det er min opfattelse, at der er langt til de 35 lande, som er nødvendige. Man kan vel tænke sig, at de lande, der har tiltrådt Europarådets bestemmelser, som på nogle punkter er mere vidtgående, og også lande under andre himmelstrøg vil være af samme opfattelse, som vi er det, men jeg tror alligevel, at der er nogle år og nogen vej igen, før der er 35 lande, der ratificerer og deponerer ratifikationsinstrumenterne. Vi kan kun gøre det — og det har jeg også forstået på alle ordførerne at man vil — at vi fejrer for vores egen dør, og så håbe, at det må inspirere de andre lande, de større lande, de diktaturstyrede lande, til også at tage fat med deres fejkost foran deres dør.

Det ærede medlem fru Else-Merete Ross nævnte artikel 24, stk. 2, i konventionen om borgerlige og politiske rettigheder, hvoraf det fremgår, at et barn skal registreres ved fødslen og have et navn. Det ærede medlem spurgte, om ikke man havde overset det, om ikke det var nødvendigt med et forbehold, idet det efter dansk lovgivning vel er sådan, at barnet registreres, men at navngivningen kan vente et år. Vi kan naturligvis drøfte det nøjere med jurister og formuleringseksperter, men så vidt jeg kan læse artiklen, går ordet „umiddelbart“ kun på registreringen. Der står:

„Ethvert barn skal registreres umiddelbart efter fødslen og have et navn“.

Det er tilsvarende i den engelske og den franske tekst, hvor ordet „immediately“ og på fransk „immédiatement“ tydeligt går på registreringen og ikke på navngivningen. Derfor tror jeg, at vi ikke her er i strid med de bestemmelser, som vi allerede nu har i den danske lovgivning.

Når det ærede medlem hr. Poul Dam mente, at det var rigtigere at inddrage forbeholdene i selve beslutningen, så vil jeg gøre det synspunkt gældende, at det bør man ikke gøre. Der blev føjet til: også fordi vi skal kunne drøfte dem, det er dem, vi særlig skal drøfte. Det er klart, det især er forbeholdene, udvalgsarbejdet vil samle sig om; de anførte, og eventuelle forslag om andre. Men når jeg mener, at det ikke er rigtigt at sætte forbeholdene ind i selve beslutningen, så hænger det sammen med, at det strider mod vor almindelige praksis, og at denne praksis er meget velbegrundet. Det er nemlig rigtigt, hvad også det ærede medlem fru Else-Merete Ross var inde på, at vi kan selv afgøre, hvor længe et forbehold skal opretholdes, f. eks. med hensyn til ligelønsbestemmelsen, hvor vi opretholder et forbehold, fordi vi mener, at det er noget, vi kommer til, og det vil vi have lov at komme til på vores egen måde ved arbejdsmarkedsparternes frie forhandlinger. Når vi tager et sådant forbehold, kan vi også afskaffe det, når det ikke længere er nødvendigt, uden at vores folketingsbeslutning om at ratificere de pågældende konventioner dermed skal laves om. Derfor er det trods alt rigtigt, at selve beslutningen om at ratificere er det, man vedtager her —

[Udenrigsministeren.]

men naturligvis som i alle andre tilfælde med de forbehold, som folketinget har indføjret i bemærkningerne.

Artikel 13, stk. 2 (e), nævnte det ærede medlem. Det vil jeg foreslå at vi drøfter i udvalget.

Med hensyn til de mange oversættelsesfejl, som skulle være så mange, at de endogså ville udfylde ikke bare det ærede medlems taletid, men meget mere end det, glæder jeg mig af rent filologiske grunde meget til et samråd i udvalget. Det var min umiddelbare opfattelse, at det var en autoriseret oversættelse. Det var også min opfattelse, at den franske og den engelske tekst passede nøje til hinanden, hvad man plejer at sørge for i FN, men jeg vil da kun sige, at alle forbedringer især i oversættelsen vil blive modtaget med taknemlighed. Med hensyn til selve teksterne må jeg mene, at vel er der ingen over folketinget, men det vil nok ikke stå i folketingets magt ved denne behandling at ændre i de tekster, som er vedtaget i De Forenede Nationer.

Med hensyn til artikel 10, stk. 3, og artikel 20 i konventionen om borgerlige rettigheder, som jo er belyst og behandlet ved en tidligere lejlighed her i folketinget, nemlig i forbindelse med justitsministerens forslag om ændringer i retsplejeloven, vil jeg foreslå, at vi drøfter det i et udvalg. Det er muligt, at de ungdommelige forbrydere, „juvenile offenders“, skal forstås på en lidt andet måde, end det her er nævnt. Jeg vil dog understrege, da jeg ikke på nogen måde er ekspert i dette, at forud for dette forslag om en ratifikation går der et par års grundigt arbejde imellem de nordiske landes ministerier ikke mindst med deltagelse af justitsministerielle embedsmænd, og man er enig om de forbehold og de vurderinger, som ligger bag bemærkningerne til forslaget. Derfor må man vel tænke sig, at disse folk også har kendt til engelsk retspraksis, men alligevel har fundet det nødvendigt at tage dette forbehold.

Jeg skal ikke yderligere trætte tinget. Jeg mener, at et udvalgsarbejde kan være nyttigt, og takker igen for tilslutningen.

Måske jeg til sidst må gøre en bemærkning til det ærede medlem hr. Kjær Rasmussen, som siger om frihedsrettighederne, at de borgerlige frihedsrettigheder begynder

ved Magna Charta, og over for dem fremhæver de socialistiske. For det første begynder de borgerlige frihedsrettigheder, som han kalder dem, vel egentlig tidligere. Der er nok rødder tilbage både i Bibelens ord og i græsk tankegang og i nordisk retsbevidsthed. Og når han fremhæver den socialistiske opfattelse af menneskerettighederne, så vil jeg for en ordens skyld bemærke, at i de socialistiske tanker, også i det ærede medlems fremførelse, er der meget lidt, der stemmer med mine begreber om frihed for det enkelte menneske og stemmer med mine begreber om menneskerettigheder, og det forekommer mig, at det bekræftes både af socialistisk teori og praksis.

Otto Mørch: Jeg er lidt skuffet over udenrigsministerens udtalelser her. Jeg gjorde klart, at der var 100 pct.s tilslutning til regeringens initiativ fra socialdemokratiet, og nu står udenrigsministeren her for et øjeblik siden og polemiserer i spørgsmålet om mere eller mindre liberal i så vigtig en sag som denne. Mon ikke ministeren trods alt er enig med os socialdemokrater i, at her i denne sag drejer det sig om et lift op over partirammerne? Det er i alt fald socialdemokratiets mening.

Poul Dam: Udenrigsministeren sagde, at det jo var praksis, at disse forbehold ikke stod i beslutningerne, og det ved jeg godt. Jeg mener, det er forkert praksis, jeg vil gerne have den lavet om; jeg vil gerne have, at disse beslutninger bliver mere præcise, end de har været hidtil. I dette specielle tilfælde er det rigtigt, at visse af forbeholdene må betragtes som midlertidige forbehold, som vi kan trække tilbage på et eller andet tidspunkt. Det gælder f. eks., hvis man virkelig skulle finde det nødvendigt at tage forbehold mod ligelønsparagraffen. På et eller andet tidspunkt bliver ligelønnen selvfølgelig gennemført, og så kan vi trække det forbehold tilbage. Men der er andre af forbeholdene, som hænger nøje sammen med principielle retsgrundsetninger i Danmark, f. eks. det forbehold, som hænger sammen med, at en domfældelse, som er baseret på en nævningeafgørelse, ikke kan appelleres med hensyn til selve skyldspørgsmålet. Det drejer sig om et nærmest grundlovssikret

[Poul Dam.]

princip, i hvert fald et princip, der hænger sammen med grundloven, og det kan vi ikke ændre. Spørgsmålet er, om man ikke kunne finde en formulering, som gav udenrigsministeren mulighed for at frafalde disse forbehold på et eller andet tidspunkt, men at man alligevel havde dem med her, og at man fik fastsat en procedure, som sikrede, at ikke en eller anden — for mig ganske vist i øjeblikket helt utænkelig — udenrigsminister, som ikke forstod, hvad sagen drejede sig om, ville fjerne nogle af de forbehold, som vi ikke ønsker at fjerne.

Kjær Rasmussen: Jeg tror ikke rigtig, udenrigsministeren forstod, hvad jeg sagde. Efter min og efter vores opfattelse er det de borgerlige frihedsrettigheder, som er for snævre. Jeg nævnte i min tale før, at der var lande som f. eks. Sovjet, Østeuropa, de asiatiske, afrikanske og latinamerikanske lande, der var mere optaget af de sociale og økonomiske rettigheder. Vi mener også, at frihedsrettighederne må gælde for de sociale og for de økonomiske områder, og det er nok dér, forskellen i virkeligheden ligger på udenrigsministeren, som er tilhænger af det kapitalistiske system, og undertegnede. Jeg må lige til slut advare udenrigsministeren imod — eller henstille til ham om at lade være med — at sætte lighedstegn mellem det, jeg står for med hensyn til frihedsrettigheder, og så den praksis, som f. eks. Sovjetunionen udøver. Det har ingen steder hjemme.

Udenrigsministeren (Poul Hartling): Det er altid kedeligt at skulle skuffe sine medmennesker, og når derfor det ærede medlem hr. Otto Mørch siger, han er skuffet over mit indlæg, så er jeg da glad for at kunne sige, at det er uden grund. Det ærede medlem sagde, at jeg polemiserede vedrørende regeringernes mere eller mindre liberale indstilling. Jeg vil gøre opmærksom på, at det, jeg gjorde, var at forsvare den tidligere regering. Det ærede medlem hr. Lembourn mente, at man kunne påvise, at her var denne regering mere liberal, og dertil sagde jeg, at det er den på mange punkter, det vil jeg stadig fastholde, men dette punkt var ikke noget godt eksempel, fordi man vel havde foretrukket, at bestemmelsen ikke

var med, men da den nu kom med, så var man indstillet på i alle de nordiske lande, at man kunne acceptere den uden forbehold. Det var altså snarere et lille forsvar for, hvad der skete i 1962, hvor vi formodentlig ville have gjort det samme — jeg tror oven i købet, vi var enige om at gøre det — end det var nogen polemik.

Med hensyn til hr. Poul Dams bemærkninger om, at man vil have mere præcise beslutninger, så forekommer det mig, at den løsning, hr. Poul Dam peger på, ville gøre beslutningerne mindre præcise, idet man altså skulle indføje nogle forbehold og udelade andre forbehold eller indføje alle forbehold og så skrive: men justitsministeren eller udenrigsministeren er bemyndiget til under visse forhold at ophæve nogle af disse forbehold. Jeg tror i og for sig, at det er usikrere end at sige: vi tilslutter os konventionerne med de forbehold, som er noteret, og som man så siden selv kan frafalde, idet man vel at mærke ikke kan indføje nye, naturligvis.

Det er naturligvis omsonst at føre en polemik eller en diskussion videre med det ærede medlem hr. Kjær Rasmussen, for jeg nærer ingen rosenrøde forhåbninger om, at jeg skulle kunne overbevise ham om mit synspunkt. Jeg kan takke for de advarsler, han giver mig, som er lige så urimelige, som de er overflødige. De borgerlige frihedsrettigheder er for snævre, siger det ærede medlem. Jeg vil blot understrege en gang til, at de socialistiske, hvad enten det er teori eller praksis, hvad enten det er i det ærede medlems udformning eller i andres, i hvert fald ikke kan fremstilles som mere fremskridtsvenlige med hensyn til menneskerettigheder og frihed for det enkelte menneske.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om internationalt udviklingssamarbejde.

Valgt blev: *Lembourn, Mads Eg Damgaard, Poul Schlüter, Knud Østergaard, Per Møller, Anders Andersen, Per Federspiel, Skovmand, Else-Merete Ross, Stinus, Niels Matthaasen, Lis Groes, Jørgen Peder Hansen, Holst, Frode Jakobsen, Søren B. Jørgensen og Morten Lange.*

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 22. januar, kl. 11 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om foranstaltninger mod olieforurening af havet.

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om erhvervsmæssig uddannelse af ikke-faglærte arbejdere.

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring: (Mobilitetsfremmende ydelser, beskæftigelse af arbejdsløse m. v.).

4) *Første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om de anerkendte sygekassers adgang til at yde tilskud til kiropraktisk behandling [af Niels Mørk m. fl.].

5) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om afgift af vin og frugtvin m. m.

Mødet hævet kl. 14.31.

48. møde.

Fredag den 22. januar kl. 11.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om tillæg til lov om smitsomme sygdomme hos husdyrene har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget for forretningsordenen har afgivet beretning angående bistand til partigrupperne. Eksemplarer er omdelt.

Det er meddelt mig, at *Thomas Have* ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om pas til danske statsborgere m. v. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Thomas Have* har vedkommende gruppe udpeget *Albertsen*, som herefter er valgt.

Medlem af folketinget *Arne Christiansen* har meddelt mig, at han ønsker til forsvarsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvilke oplysninger kan ministeren give om den fremtidige stationering af hærens nyanskaffede observationshelikoptere?“

Medlem af folketinget *Arne Christiansen* har meddelt mig, at han ønsker til forsvarsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Har ministeren planer om ændring af de gældende opbevaringsbestemmelser for hjemmeværnsvåben og -ammunition?“

Spørgsmålene vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring af lov om foranstaltninger mod olieforurening af havet.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 31) findes i tidenden sp. 2921).

Der var stillet følgende ændringsforslag:

Af *handelsministeren*:

Til § 2.

„Nr. 1-6“ ændres til: „nr. 2-6“.